

Ritmische ruimte

Myyrmäki kerk, Vantaa, Finland,
1984, Juha Leiviskä

De avond voorafgaand aan de ontmoeting met Juhani Pallasmaa in Helsinki bezochten we de Myyrmäki kerk in Vantaa, een voorstad van Helsinki. Het gebouw uit 1984 is ontworpen door de Finse architect Juha Leiviskä. De reis met de trein vanuit het centrum van Helsinki duurt ongeveer 20 minuten. Bij aankomst op het station van Louhela-Myyrmäki lijkt de kerk naadloos aan te sluiten op de richting en het ritme van de trein. De kerk staat met één zijde pal langs het spoor en in de directe omgeving liggen behalve het station grote woongebouwen, een paar parkeerplaatsen en veel bomen. De Myyrmäki kerk is zoals veel Finse kerken bij uitstek een publiek gebouw: behalve de kerk huizen ook de kinderopvang en het buurthuis in het gebouw.

Het publieke karakter van de kerk wordt versterkt door het verspringen van de gevel in hoogte en diepte, en dit werkt als een zorgvuldige handreiking naar de omgeving. Het gebouw tast daarmee als het ware om zich heen en is aan alle kanten benaderbaar. Op allerlei plaatsen zijn deuren, gevelopeningen en overdekte plekken. Andersom omarmt de omgeving het gebouw. Op veel plaatsen staan de bomen tot aan de gevel waardoor de groene omgeving de kerk lijkt binnen te dringen. Het gebouw zelf bestaat uit een reeks grotere en kleinere gebouwdelen die licht verschoven ten opzichte van elkaar het geheel vormen. Gesloten en open delen wisselen elkaar af. De gesloten delen zijn schijven van lichtbeige baksteen met een lichtgrijze voeg, gemetseld in halfsteens verband. De gesloten, zwaardere bakstenen muren omvatten de open en lichtere geveldelen. De deuren en kozijnen van witgeverfd hout liggen terug ten opzichte van de metselwerk gevel. De gebouwdelen verschillen in maat en schaal, en verschijnen daardoor als een natuurlijk gevormde rots langs het spoor, met op het hoogste punt het kruis.

Vanavond zingt een koor dat speciaal uit Mozambique is overgekomen. Kleine groepjes mensen lopen gearmd naar de entree, soms iemand alleen. Er heerst een opgewonden sfeer vanwege de gasten van ver. Het contrast tussen de Mozambikaanse zangers en het overwelldig lichte interieur kan bijna niet groter zijn. Als de mensen zijn gaan zitten en de dominee met trots zijn aankondiging heeft gedaan, beweegt de groep zich hummend, zingend en ritmisch wiegend langzaam naar binnen. Het ritme van de groep zangers lijkt perfect op te gaan in

Rhythmic Space

Myyrmäki Church, Vantaa, Finland,
1984, Juha Leiviskä

The evening before we meet Juhani Pallasmaa in Helsinki, we visit the Myyrmäki Church in Vantaa, a suburb of Helsinki. The building was designed in 1984 by Finnish architect Juha Leiviskä, a contemporary and fellow Helsinkian of Pallasmaa's. The train trip from the centre of Helsinki takes about 20 minutes. Arriving at the station of Louhela-Myyrmäki, the church seems to seamlessly continue in the direction and rhythm of the train. One side of the church stands right next to the rails. Apart from the station, the immediate surroundings of the church consist of large residential buildings, a few parking places and lots of trees. Like many Finnish churches, the Myyrmäki Church is a prime example of a public building: besides the church, it also houses a day nursery and a community centre.

The public nature of the building is emphasised by façades that vary in height and depth, which works as a careful reaching out to the surroundings. The building feels its way around, as it were, and is therefore approachable from all sides. In all sorts of places there are doors, openings in the façade and covered areas. The other way round, the surroundings embrace the building. In many places, the trees come right up to the façade, so that the green environs seem to want to penetrate the building. The building itself consists of a series of larger and smaller sections that, slightly shoved against one another, form a whole. Closed and open sections alternate. The closed parts are of light beige brick in stretching bond with light grey joints. The closed, heavier brick parts enclose the open and lighter façade sections of white-painted wood, doors, frames and glass. These sections of the façade are recessed in relation to the brickwork. The various parts of the building differ in dimension and scale, making them appear like a naturally formed rock lying along the railway, with a cross on the highest point.

Tonight, a choir that has especially come from Mozambique will be singing. Little groups of people walk arm in arm towards the entrance; occasionally someone comes alone. There is an air of excitement because of the guests from afar. The contrast between the Mozambiquean singers and the overwhelmingly light interior cannot be greater. Once the people have taken their seats and the minister has proudly made his announcement, the

group slowly enters, humming, singing, and swaying rhythmically. Their rhythm seems to merge perfectly with the precise, rectangular interior of predominately white painted wooden slats.

The interior is a meticulously composed play of light and wooden slats. Every corner is different, every bench and every compartment has been designed, without marring the space as a coherent whole. It is known that Leiviskä felt an affiliation with the principles of neoplasticism. Here, it seems as though a carpenter has fulfilled his ultimate dream, so precise and carefully does the rectangular structure of slats link up with the fall of light. As the finishing touch, the lights, also designed by Leiviskä, hang in the space like fireflies dancing to a precise choreography.

A day later, during the interview, Juhani Pallasmaa tells us that Juha Leiviskä plays piano and has a great fondness for Mozart. 'Leiviskä's work is surprisingly musical, you hear that space. The rhythm of walls and the rhythm of light is really beautiful in most of his work.' The precision that Pallasmaa describes can also be experienced as strictness. A strictness that radiates authority. A strictness that can be felt when you enter the building. Here, the designing appears to have been done according to very precise rules; in this building, precise rules apply.

When we discuss Leiviskä's work with Peter Zumthor, he sees a contrast: 'Juha and a lot of Finnish architects are about form. It is quite strong, light, they hate the heavy. My work is heavy.' Pallasmaa can relate to this. 'I can understand that the sense of gravity in Leiviskä's work is too thin for Peter. Peter loves things to be more grounded.' The lightness of the building does not mean it is not grounded, however. Leiviskä himself spoke of this in 1995: 'To qualify as architecture, buildings, together with their internal spaces and their details, must be an organic part of the environment, of its grand drama, of its movement and of its spatial sequences. To me, a building as it stands, "as a piece of architecture", is nothing. Its meaning comes only in counterpoint with its surroundings, with life and with light.' ¹ That is what we experience on this summer evening in Vantaa, a beloved public building that with its strict design provides a space for the local community.

Translation: Jane Bemont

1

Juha Leiviskä, cited in: *Architecture and Urbanism* (April 1995), 13.

het ritme van het exact ontworpen orthogonale interieur van overwegend wit geverfde houten latten.

Het interieur is een op de milimeter gecomponeerd spel van licht en latten. Iedere hoek is anders, iedere bank en iedere kast zijn ontworpen zonder dat de ruimte als samenhangend geheel verloren is gegaan. Het is bekend dat Leiviskä zich verbonden voelde met de uitgangspunten van De Stijl. Hier lijkt een timmerman zijn ultieme droom te hebben waargemaakt, zo precies en zorgvuldig hangt de orthogonale lattenstructuur samen met de inval van het licht. Als *finishing touch* hangen de ook door Leiviskä ontworpen verlichtingsarmaturen als vuurvliegjes in de ruimte, een precieze choreografie volgend.

Een dag later, tijdens het interview, zegt Pallasmaa over Leiviskä: 'Zijn werk is wonderbaarlijk muzikaal, je hoort de ruimte. Het ritme van de muren en van het licht is werkelijk prachtig in zijn meeste werk.' De zorgvuldigheid die Pallasmaa beschrijft kan ook als strengheid worden ervaren. Een strengheid die gezag uitstraalt en die voelbaar is wanneer je het gebouw binnengaat: in dit gebouw gelden precieze regels.

Wanneer we het werk van Leiviskä aan Peter Zumthor voorleggen, ziet hij een tegenstelling: 'Juha Leiviskä – en trouwens veel Finse architecten met hem – zijn met vorm bezig. Hun vorm is sterk en licht, ze haten zwaarte. Mijn werk is zwaar.' De lichtheid van het gebouw betekent echter niet dat het gebouw niet aardt of niet is ingebed in zijn omgeving. Leiviskä zei hier in 1995 zelf over: 'Gebouwen, ook hun interieurs en details, moeten een organisch geheel vormen met hun omgeving. Willen ze als architectuur kwalificeren, dan hebben ze deel aan het drama van die omgeving, haar beweging en ruimtelijke sequensen. Een gebouw dat ergens staat als "een stuk architectuur" is niets in mijn ogen. Zijn betekenis zit in de contrapuntische relatie met de omgeving, met het leven en het licht.'¹ Dat is wat we ervaren op die zomeravond in Vantaa, een publiek gebouw dat met zijn strenge vormgeving dierbare ruimte geeft aan de lokale gemeenschap.

1

Juha Leiviskä in: *Architecture and Urbanism* (april 1995), 13.

het klimt, dit licht, het zingt
zoals ik zittend in een trein
het ritme van passerende
sloten, hekken, lijnen volg
alsof ik ren, spring, hordeloop
zo zit ik op een houten bank
in wit en stil terwijl
mijn lichaam klimt
mijn ogen volgt langs witte latten
klauterend de ruimte in:
stap, trede, rand, lat,
dan stemmen spreken, zingen
buitelend over elkaar de
ruimte tussen lijnen in
en klaterend de stilte:
het klimt, dit licht, het zingt.

it climbs, this light, it sings
as if I follow, sitting in a train
the rhythm of passing
ditches, fences, furrows in fields
as if I run, jump, hurdle
I am sitting on this wooden bench
in white and silence while
my body climbs up, following
my eyes along white battens
clambering over seats and walls
ledge, rim, ridge, lath
while voices start to speak and sing
they tumble, somersault
they dwell between the lines
and splatter into silence:
it climbs, this light, it sings.